

fülükbe rekedt madár recseg:
hogy a világ marad, mint rég volt,
igen, marad, mint rég volt,
vakító hóba burkolt,
kétes kényesre sulykolt,
marad hamisnak, mint volt,
marad öröknek, mint volt,
talán nem érthetetlen folt,
mégis végeérthetetlen bolt.
És aki hisz magában
meg Istenben – mindhiában,
mert csak illúzió, csak álom,
csak út van út porában.
És legyen a földön alkony,
és legyen a földön hajnal,
katona érte haljon,
költő mellette valljon.

1958

Kántor Péter fordításai

Pósfai György

TANULSÁGOS TÖRTÉNETEK

Házasságaim

Első feleségem egy lucfenyő volt. Azt hiszem, sudár természetébe habarodtam bele. Szál-egyenyes dereka, hibátlan alakja, kecses hajlékonysága elbűvölt, s fiatalos elhamarkodottsággal – nem törődve az esetleges kellemetlen következményekkel – rögtön belevettem magam a házasságba.

Egy öreg pap adott össze bennünket – szemrebbenés nélkül. Azt hiszem, látott ő már ennél különbet is.

Nagy hévvel láttam hozzá, hogy elrendezzem mindennapi életünket. Feleségem nem bírta a bezártságot, én viszont nem voltam olyan szívós, mint ő, így nagy bánatunkra le kellett mondanunk a közös ágyról: ő a kertben kapott helyet, én maradtam a hálósobában. Azért így is szinte minden időnket együtt töltöttük. Simogattam, öntözgettem, puszogtunk-susmogtunk, nagyon ragaszkodtunk egymáshoz, már csak a gyanta miatt is. Ha barátaim jöttek látogatóba, alig bírtam palástolni öntelt büszkeségemet: az ő feleségüket máris hervadtnak láttam, az én választottam bezzeg örökzöld!

Aztán persze elmúltak a mézeshetek, a szenvedélyek lecsillapodtak, s mint minden elkapkodott házasságban, jött a kijózanodás. Kezdtém apránként észrevenni, mennyi-

re különbözünk feleségemmel. Ő az autotróf táplálkozás híve, én megrögzött heterotróf vagyok. Nekem lételemem a mozgás, hetente legalább kétszer focizni megyek, ő inkább helyben ülő fajta, az ő műfaja a csendes tűnődés. A kezdeti nagy etyepetye a múlté lett, úgy éreztem, kapcsolatunk kiüresedett. Feleségem elfásult, és mintha egy számomra idegen világba zárkózott volna. Nem sikerült úgy felráznom, mint régen, sőt egyre szúrósabban viselkedett velem. Az sem tetszett, hogy egyre inkább a fejemre nőtt, mindjobban terebélyesedett, s előre láttam, hogy eljön majd az idő, amikor át sem tudom ölelni a derekát. És az az örökös susogás! Ami először annyira tetszett, az a hűvös, előkelő, halk fenyőágzúgás, most kezdett lassan az idegeimre menni. Olyan jó lenne néha nevetgélni vagy egyszerűen beszélgetni, de még egy kiabálós veszeke-dést se bánnék!

Persze a megromlott kapcsolatért csak magamat okoltam, és elhessegettem magamtól mindenféle szabadulási szándékot. De akárhogy igyekeztem is alkalmazkodni, rá kellett jönnöm, engem más fából faragtak.

Aztán történt valami, ami meghozta számomra az erkölcsi megoldást. Észrevettem, hogy feleségem mindinkább a szomszéd felé hajlik, és a szomszéd – nagy, szőrös állat – is kedvtelve méregeti a kerítésen túlról. Na, ha így állunk, én mosom kezeimet! Rövid úton megszabadultam a feleségemtől.

Utólag mindig okosabb az ember, de azt még ma sem értem, hogyan bódulhattam így el, hová tettem a józan eszemet. Hogyan lehet egy fát feleségül venni? Megáll az ész! Nem szívesen gondolok vissza első házasságomra, van egy kis lelkiismeret-furda-lásom is, de nyilván más is így van ezzel, ha tűzifának adja el a feleségét.

Azt hiszem, sokan vannak úgy, hogy egy rosszul sikerült házasságból szabadulva rögtön fejest ugranak a következő kapcsolatba. Én is így jártam. Következő feleségem egy pizstrángos patak volt. Alighogy megláttam, rögtön beleestem. Elkápráztatott a ragyogása, mindent elsodró lendülete, vad harsogása! Amilyen statikus volt az első feleségem, olyan dinamikus volt a második! Amennyit hallgatott az egyik, annyit locsogott a másik! Megittasulva a vágtyól, teljesen elmerültem benne. Micsoda üdítő élmény volt! Csak úgy lubickoltam az élvezetben. Ezer arca volt a feleségemnek, és mindig másikat villantott fel belőle. Hol csendesen elringatott, hol vadul dobált, cibált, örvényeiben megfogatott! Teljesen elszédített, s megmaradt ifjonti hevemmel úgy gondoltam, életünk ezután már együtt folyik tovább.

És mi történt? Jött az újabb csalódás. Nem telt sok időbe, és feleségem lehűtötte kedélyemet. Ellentmondást nem tűrően ment a saját útján, nekem nem volt semmibe beszélőlésem, csak sodródhattam az árral. Szenvedélyessége ellenére mindig hidegen viselkedett velem, időnként (főleg télen) kimondottan fagyos volt köztünk a hangulat. De mindezen túltettem volna magam. Sokat kibírok, és hűséges fajta vagyok. Hanem a halak! Ki tudna úgy a feleségével ölelkezni, hogy közben sikamlós halak csusszanak át a hóna alatt! Ezek az átkozott pizstrángok sportot úztek belőle, hogy kényes szituációkban neki-nekiütkezzenek izmos, nyálkás testükkel lábamnak, hasamnak, csipegették a szőrt a lábfejemem, és egyetlen villanással könnyedén kitértek, ha mérge-mben odacsaptam.

Nem akarok mindent a halakra fogni, a lényeg az, hogy kiábrándultam második feleségemből is, útjaink elváltak. Harag nincs, de halat nem eszem.

Meglehetősen elegem lett a páros életből, és tulajdonképpen kezdtem is belenyu-godni, hogy nem nekem való a házasság. De a sors ismét közbeszólt.

Találkoztam egy lánnyal. Nem sokat tudok róla, de a haja sötét, a szeme kékeszür-

ke, van két keze, két lába. Néha hallgat, néha beszél, nagyon is okosan, ha szépet mond nekí, csillog a szeme, ha vidámat, együtt nevetünk. Ha vendéglőbe hívom, olyat eszik, mint én, vagy ha másfélét, megkóstolja az enyémet is. Tud olvasni, számolni, kibeszéljük közös ismerőseinket, kirándulásokat tervezünk. Éppen úgy öltözködik, ahogy én elképzelem, a minap is, amikor a fekete pólóban, piros szoknyában jött, rám volt írva a hódolat. Sétáltunk a nyárestében a várdombon, mentünk egymás mellett, mint-ha mindig így lett volna, közömbös dolgokról beszélünk, még a kezét sem fogtam meg. Később megálltunk, a mellvédre dőlve néztük a város eső utáni csillogó fényeit, hallgattuk a halk morajt.

Még nem mondtam neki, de feleségül fogom venni.

Én azt hiszem, ha az emberben van kitartás, nem hagyja el magát, és nem adja fel a reményt, végül révbe ér. Nem tudhatjuk, hány zsákutcába csal a balsors, de ha állhatatosak vagyunk, egyszer csak felkeres a szerencse, és mindenki megtalálja a neki való, mint zsák a foltját. Én bizakodó vagyok.

Hová?

Az a bizonyos nap meglehetősen hajszás volt, ebéd közben háromszor is pittyegett a telefonom. Átutalások, rendelések, megbízások – nincs üresjárat, résen kell lennem, mert lemaradok. Maga az ebéd is rövid létfenntartási aktussá redukálódott; azért is járok ide, mert itt azonnal kihoznak néhány bekapható falatot. Szóval ahogy egyszerre próbáltam a telefonba beszélni és nyelni, cigányútra szaladt a falat, és rettenetes fuldoklási roham jött rám. Kétrét görnyedtem, és már azt hittem, megfulladok, amikor egy jótékony hátba verés megszabadított kínjaimtól. „Lassabban a testtel, barátom! Hová siet?” A szomszéd asztalnál üldögélő őszes, tipp-topp öregúr volt a megmentőm. „Figyelem már egy ideje – folytatta –, rohan, kapkod, épp csak lenyel – lenyelne – valamit, és még közben telefonál is. Átutalások, rendelések, megbízások? Éles a verseny? Hallgasson rám, fiatalember, nem éri meg. Higgye el, tudok egyet s mászt az életről – s hozzátehetném: a halálról is. Tudja, harminc évig voltam kórboncnok.”

Na, most kellene felállnom és elmennem – gondoltam –, de valahogy jólesett az előbbi fuldoklás után ernyedten üldögélni; úgy döntöttem, kicsit még hallgatom a bogaras öreget. Intettem, hogy hozzanak egy kávét.

Az öregúr közelebb húzta a székét.

„Sokan elhúzzák a szájukat, ha szóba kerül a szakmám. Pedig én mondom, ez hivatás, méghozzá léleknövelő, önismeretre nevelő, filozofikus mélységeket sem nélkülöző hivatás. Nem is alkalmas akárki erre. Jó megfigyelőképesség, biztos kéz, nemkülönben diszkréció és önkorlátozás kell hozzá, s persze tapasztalat. Nem dicsekvésképpen mondom, de szakmai körökben a proszektúra Paganinijeként emlegetnek. Hát nem is sokan csinálnak olyan harmincentis húsvágást, melyet mintha vonalzóval húztak volna...” – húzta ki magát kicsit öntelt elmélázással az öreg. „Biztosan azt hiszi – folytatta –, magányos ott az ember az alagsori, ablaktalan, karbolszagú, mindig hívós boncteremben. Pedig koránt sincs így! Nekem mindig volt társaságom, nekem mesélnek a halottak, nyitott könyv előttem mindegyik! Azt mondják, az arc a lélek tükre, a tenyérbe bele van rajzolva a karakter, és egész alkatunk árulkodik jellemünkről. Pedig ez még csak a felszín! Én mélyebbre hatolok, előttem feltáruznak a belső titkok. Egy pillantást vetek a vesére, epére, lépre, és megmondom, ki vagy. Hogy árulkodik a máj!

Cseresznyevörös vagy gesztenyebarna, duzzadt vagy aszott... Láttam én fiatal, rózsás tüdejű leánykát – mint fészkéből kiesett madárka szárnya, rebpent még a szíve –, aki első kábítószerkalandjába bukott bele, és találkoztam megfeketedett ujjú, középkorú férfival, aki válása után egyre lejjebb csúszott, üres gyomorral és összezsugorodott májjal tengette napjait, mígnem egy parkban végleg meggömböcsődött a kemény fagy. Jöttek friss kuncsaftok, kiket váratlan baleset irányított hozzám, és érkeztek pállott öregasszonyok, kikre hetekig senki nem nyitott ajtót. Voltak szilaj, tetterős jövevények és fonnyadt szépségek, dupla tempóban élők és takaréklángon pislákolók. Minden hűtött fiók egy külön sors, külön regény vége. És mégis milyen egyformák lesznek ott a tepsiben, milyen egyetértő a társaság! Ugyanúgy fekszenek, azonos a csönd, közös a sors, mindenkinek biléta lóg a lábujján. Tudja, volt időm gondolkodni, a lényegyet keresni, a nagy egységesülés üzenetét dekódolni. Amire ennyi év alatt rájöttem, amit megfigyeltem, röviden össze tudom foglalni: *nem láttam senkit, aki lekéste volna az utolsó tepsit!*

Hát gondolja meg, fiatalember, hová siet! Nem kellene néhány napot kivenni, horgászni, biciklizni, elutazni a hegyekbe síelni? Lehet, hogy veszít valamit az üzletein, de a végső stáció ugyanaz: egy tepsi a hűtött fiókban.”

Máskor lepergett volna rólam az ilyen alkalmi bizalmaskodás, és ügyet sem vettem volna az öregúr triviális igazságaira, de most – magam sem értem, miért – valami megfogott a hangjában, taglejtéseiben, egész megjelenésében. Amit mondott, belém szívódott, eltöltött, életem zárt burkán mintha rés hasadt volna, amin kitekintve filmélményszerű elragadtatást éreztem.

Új emberként léptem ki az étteremből. Aznap este rögtön ignoráltam egy unalmas színelőadást (feleségem egyedül ment el rá), másnap délután pedig értekezlet helyett beszereztem egy prima horgászkesztséget. A következő napokban új és új oldalaimat fedeztem fel. Kiderült, hogy ritka jó érzésem van a golfhoz, és új hobbimban, a természetfotózásban sem vagyok tehetségtelen. Mindez persze sok időt kívánt, kivált az új, kényelmes tempóban. Ki-kihagytam fél napokat, és hétvégén még véletlenül se mentem a hivatal környékére. Kollégáim nem tudták mire vélni a változást; szemükből irigységet véltem kiolvasni.

Egyébként közben újra láttam az én öregemet, ugyanabban a bizonyos étteremben pillantottam meg: egy ismert, fővárosi médiasztárnőnek magyarázott éppen nagy bizalommal. A szóke szépség csodálkozó szemmel bámulta. No, gondoltam, még egy megtérített.

Ahogy kitavaszkodott, egyszerűen megmámorosodtam, és szóltam a főnökömnek, hogy a következő két hétre befizettem egy karib-tengeri bűvárkodásra. A főnök emlékeztetett, hogy cégünknel mindenki augusztusban veszi ki a szabadságát a hatékony ügymenet érdekében. „A fenébe a hatékony ügymenettel!” – válaszoltam, s könnyedén megvergetve a vállát, távoztam.

Remekül telt a két hét az egzotikus szigeten, lebarapultam, ellazultam, nagyszerű sörs kompániára leltem néhány helyi fickóban. Hálával gondoltam az öregre.

Visszatérve fütyörészve csörtettem be a céghez – ahol a felmondólevél várt az asztalon.

Innen minden visszajára fordult. Feleségem elhagyott, munkám nem volt, bankszámlám kiürült, lakásomból ki kellett költöznöm, rövid idő alatt a nullára csúsztam le.

Hát most mit csináljak? Feküdjek mindjárt a tepsibe? Mihez kezdjek a nagy szabadsággal, ha nincs miből gyakorolnom? Fiatal vagyok még, előttem az élet, és itt állok lecsupaszítva, tehetetlenül!

Mindent előlről kellett kezdenem. Mint diákkoromban, most is újságot hordok, gyorséteremben mosogatok, plusz mindenféle alkalmi munkát elvállalok, naphosszat gürcölök. Egy-egy óvatlan barátomhoz beveszem magam egy-két hétre, ezzel is megtakarítok valamit. Fogamhoz verem a garast, hogy majd valami szerény vállalkozásba foghassak.

A minap megint láttam az öregot. Nagy atlétikai verseny volt a stadionban, mozgóárusként hűtött italokkal lótottam-futottam a lelátókon. Zúgott a biztatás, éppen a százméteres síkfutás döntője volt. A hangzavarból kihallottam az öregúr hangját. Az első sorban, a korlátan áthajolva a szembefutók felé üvöltötte: „Hová sietnek, uraim? Harminc évig voltam kórboncnok, és még nem láttam senkit...”

A többit már nem hallottam, sietnem kellett, kapkodták az italokat. Ez a délelőtt hoz egy kis summát, délután előkelőségek golfütőit cipelem, este felszolgálók egy bárban. Csak összegyűlik egy kis tőke, megpróbálkozhatok ezzel-azzal, vannak ötleteim. Futok még pár kört.

Egykutya

A kutya árnyékot keresett a déli verőfényben. Készen az elugrásra, alázatosan riadt szemmel nézett körül a kútház sarkánál – ma már kapott egy oldalba rúgást, amikor a bazárban sovány horpaszú sorstársaival marakodva a szemétkben turkált –, aztán óvatosan beoldalgott az épületbe. A jókora szobányi, négyszögletű, lapos tetejű építmény minden oldalról zárt volt, csak a bejárati nyíláson hatolt be a fény. Belsejében közepesen mélyült a kissé kiemelkedő karimájú ciszterna, melyet a falak mentén körbe lehetett járni. Kellemes hűvöset tartottak a vályogfalak. A kutya oldalt a falhoz húzódott, lassan körbefordult kétszer-háromszor, aztán karikába görbülve lefeküdt.

Nem sokáig alhatott, asszonyok jöttek vízért, kezükben méteres kötélre kötözött vödört lóbáltak. Hangos tereferéléssel léptek a kútházba, egyikük – inkább csak jelzésképpen – a kutya felé rúgott. Az reflexszerűen félreugrott, aztán szorosan a fal mellett a bejárat felé kullogott. Az asszonyok a ciszternába vetették vödriüket, majd izmos karral felhúzták a kötélen. A kutya megállt az ajtónyílásban, mögötte vízlocsogás, hangos tereferé, előtte a vakítóan lezuhogó déli verőfény. Nem akaródzott kimennie a hűvösből a hőségbe. Aztán mégis megmozdult, kilépett a napsugarak záporába.

Hatalmas csattanás hallatszott, a talajon rándulás futott végig. Az asszonyokba beszorult a szó, ijedten néztek ki a kútházból. Ott feküdt a kutya a megrepedt kövön szétloccsant koponyával, vér és testcáfatok körülötte. Jókora, feketésre égett, füstölgő kő feküdt mellette.

„1911-ben az egyiptomi Nakhla városában nagy kő hullott le az égből, és agyonütött egy kutyát. Ez az egyetlen ismert kutyaszerencsétlenség, melyet kozmikus test okozott” – mondta szenttelen hangon. A diákok sorain halk kuncogás szaladt végig. „Kozmikus testek garmadája záporozik Földünkre nap mint nap, de szerencsére a nagy többség apró, porszemnyi, vagy ha nagyobb is, elég a légkörben. Kivételes az, amelyik eléri a földfelszínt.”

Az élet eredetéről szólt az előadás. Azt az elméletet fejtegette, mely szerint az ősi Föld annyira barátságatlan hely volt, hogy szinte elképzelhetetlen az életet megalapozó törékeny makromolekulák létrejötte. Lehettek viszont az űrben más, kedvezőbb helyek, és az ott létrejövő életcsírák meteoritokban utazva megtermékenyíthették a lehűlő Földet.

„Ilyen, életnek kedvező hely lehetett a korai Mars bolygó. Izotópvizsgálatok szerint a nakhlai meteorit – és még vagy másfél tucat ismert társa – ennek a bolygónak a követe, onnan szakadt ki egy gigantikus kozmikus becsapódás következtében, majd évmillióig keringett az űrben, míg a Föld vonzása be nem fogta.”

Beszélt aztán a nevezetes ALH84001 jelű marsi meteoritról, melyet az Antarktisz jegén gyűjtöttek, és amelyben az élet megkövült nyomait vélték felfedezni.

„A véletlen úgy hozta, hogy volt alkalmam személyesen találkozni az ALH84001-gyel. A NASA kollégámnak, a neves szakembernek küldte ki speciális vizsgálatokra. Nem tudtam ellenállni a kísértésnek, hogy egy idegen bolygót megérintsek: amíg ő az elektronmikroszkóppal bajlódott, a tefloncsikkal lezárt steril zacskóból csupasz tenyerembe ráztam a fényes kőmintát. Megbocsáthatatlan könnyelműség volt! Tudják, elég megtapogatni egy borítékot, megnyalni egy bélyeget, és a néhány odatapadt sejten ott marad genetikai ujjlenyomatunk, amit a mai, molekuláris módszerekkel elő lehet hívni. Szóval ha valaki az ALH84001-ből marsi géneket klónozik, ne izguljanak föl nagyon: én vagyok az a marslakó!”

Ismét a derűtség hulláma szaladt végig a hallgatókon. Időnként be szokott dobni egy-egy személyes anekdotát, amivel ismét felfrissíti az érdeklődést. Biztos hatása volt azoknak az adomáknak, melyeket Nobel-díjasokkal kapcsolatos saját élményeire alapozott. Ezeknél jobban csak akkor nyíltak ki a szemek – különösen a lányoké –, amikor kisgyerekek genetikai eredetű betegségeiről beszélt. Felmutatva egy apró, fekete csíkok mintázatát mutató Southern-blot-filmet, rábökött az egyik jellegtelen csíkra: „Az újszülött ikerpár fiú tagja mutációt hordoz ebben a génben, ő hatéves korára meg fog halni, lánytestvére viszont teljesen egészséges.”

Az órájára nézett, és elnézést kért, de pár perccel előbb befejezi az előadást. „Jövő órán folytatjuk – mentegetőzött –, tudják, véletlenül épp ma van a születésnapom, és ünnepi ebédre vagyok hivatalos.”

Lefelé menet a lépcsőn az járt a fejében, hogy ma minden a véletlenről szólt. A kutyaszerencsétlenség, a hihetetlenül valószínűtlen eseménysorozat, ahogy egy életcsíra a Földre jutott, ahogy az ALH84001-et megtalálták, rosszul címkézték fel, és később véletlenül került elő egy raktár mélyéről, az a tökéletesen vak genetikai mutáció, amelyik a gyerek halálát ítéleté jelenté... Egyáltalán, hogy ő most éppen itt van, minek köszönheti? Talán így tervezte? Ha nem kap nagynénjétől tizenkét évesen karácsonyra egy éppen akkor kiadott tudományos könyvet, soha nem lesz kutató. Ha nem kerül egy konferenciavacsorán későbbi főnöke mellé, soha nem hívják meg ide előadást tartani. Ha nem ugyanarra a buszra száll azzal a lánnyal, nem lett volna később a felesége. Ha nem így, ha nem úgy – hol az előrelátás, tervezés, célszerűség? Életének minden fontos eseménye onnan kezdve, hogy a sok millió spermium közül éppen az a genetikai variáns találta el a petesejtet, ami később ő lett, egészen az előreláthatatlan végpontig – hogyan fog meghalni? ágyban? balesetben? rákban? rablótámadásban? – csupán véletlenek sorozata. A világ vak, maga az evolúció is csak egy automatikus, véletlenekből válogató folyamat...

Az egyetemi épület előcsarnoka kellemesen hűvösre volt kondicionálva. Középen kis szökőkút csobogott, szendvicsmajszoló diáklányok vihogtak önfeledten a büfé előtt. Megállt a kapuban, mögötte vízlocsogás, hangos tereferé, előtte a vakítóan lezuhogó déli verőfény. Nem akaródzott kimennie a hűvösből a hőségbe. Aztán mégis megmozdult, kilépett a napsugarak és meteorok záporába.